

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשע"ז, 2017
מספר השאלון: 57381
נספחים: א. מפה לשאלה 1
ב. מפה לשאלה 2
ג. מדרש תמונה לשאלה 5
ד. מפה סכמטית

גאוגרפיה — אדם וסביבה

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון — גאוגרפיה של ארץ-ישראל	—	36	נקודות
פרק שני — גאוגרפיה של המזרח התיכון	—	28	נקודות
פרק שלישי — נתי"ב (ניתוח תופעות יסוד במרחב)	—	36	נקודות
סה"כ	—	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
- אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 1993 ואילך (ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה).
 - אטלס כרטא — פיזי, מדיני, כלכלי, חברתי, משנת 1993 ואילך.
 - אטלס כרטא אוניברסלי.
 - אטלס ישראל החדש — האטלס הלאומי מהדורת 2008.
 - מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
 - מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטוטים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל

(36 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתי שאלות: על אחת מן השאלות 1-3, ועל אחת מן השאלות 4-6.

ענה על אחת מן השאלות 1-3 (לשאלה – 22 נקודות).

1. תיירות

לפניך רשימה של אזורי תיירות בישראל:

— טבריה

— ים המלח

— ירושלים

— חיפה

א. בחר בשלושה אזורים מן הרשימה.

לכל אזור שבחרת ציין מהו סוג התיירות המאפיין אותו, והסבר מדוע סוג התיירות שציינת מאפיין אזור זה.

שים לב: אין לחזור על אותו סוג תיירות באזורים השונים. (9 נקודות)

ב. עיין במפה שבנספח א, המציגה את מספר הלינות בשנת 2014 במלונות תיירות ביישובים נבחרים.

יש הבדל בין אילת לתל אביב בנוגע למספר הלינות של הישראלים לעומת מספר הלינות של התיירים בהן. ציין את ההבדל בין הערים, והסבר מהו הגורם להבדל זה. (8 נקודות)

ג. כיום אסור לבנות במרחק הקטן מ-100 מטרים מקו החוף. מנהל התכנון במשרד האוצר מקדם הצעת החלטה להקטין את המרחק שאסור לבנות בו ל-30 מטרים.

הצעה זו מעוררת דילמה. מצד אחד היא תאפשר בנייה והרחבה של מיזמי תיירות, ומצד אחר, בנייה בקרבת הים עלולה לפגוע בסביבה. הסבר כיצד לדעתך יש להכריע בדילמה זו.

הבא שני נימוקים להכרעתך מן התחומים האלה:

— איכות הסביבה

— כלכלה

— תחבורה

(5 נקודות)

2. ירושלים

א. ירושלים היא עיר הבירה של מדינת ישראל ומצויים בה מוסדות ממלכתיים רבים.

(1) ציין שמות של ארבעה מוסדות ממלכתיים. (4 נקודות)

(2) בחר שלושה מן המוסדות שצינת, והסבר כיצד כל אחד מהם מבטא את היותה של

ירושלים עיר הבירה של מדינת ישראל. (6 נקודות)

ב. בטבלה שלפניך מוצגים נתונים על שיעור המועסקים בענפים אחדים בירושלים ועל שיעור

המועסקים בענפים אלה בממוצע הארצי, בשנת 2015.

עיין בטבלה, והסבר את הקשר בין מבנה התעסוקה בעיר לבין היותה עיר בירה.

(5 נקודות)

שיעור המועסקים בענפים אחדים בירושלים בשנת 2015

שיעור המועסקים (%)		
ממוצע ארצי	ירושלים	ענף התעסוקה
34.1	41.2	שירותים ציבוריים ומנהל
11.7	10.2	מסחר
11.8	6.2	תעשייה

(מתוך האתר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה)

ג. עיין במפה שבנספח ב, המציגה את המטרופולינים בישראל.

(1) ציין שני הבדלים בין מטרופולין ירושלים לבין מטרופולין תל אביב. (4 נקודות)

(2) הסבר קושי אחד בהתפתחות של מטרופולין ירושלים. (3 נקודות)

3. אקלים מדברי

- א. ציין שלושה מאפיינים של האקלים המדברי השורר בישראל. (9 נקודות)
- ב. בישראל שורר אקלים מדברי בשתי רצועות עיקריות: ברצועה המזרחית של המדינה (אזור בקעת הירדן וים המלח) וברצועה הדרומית שלה (בנגב ובערבה).
- הסבר את הגורם להיווצרות אקלים מדברי בכל אחת משתי הרצועות. (9 נקודות)
- ג. אחת הדרכים להתמודדות עם תנאי האקלים המדברי היא בנייה תואמת אקלים. הצג שיטה אחת של בנייה תואמת אקלים, והסבר כיצד היא מסייעת להתמודדות עם תנאי האקלים המדברי. (4 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-6 (לשאלה – 14 נקודות).

4. עלייה – אטלס ישראל החדש

- א. עיין באטלס ישראל החדש בעמוד 50, **מפה ב – העולים לישראל לפי ארץ הלידה**, 1964-1949, ובעמוד 51, **מפה ד – העולים לישראל לפי ארץ הלידה, 2006-1990**. בכל אחת מן התקופות ציין מה הן ה**יבשות** שמהן הגיעו עולים רבים לישראל. בכל יבשת ציין את שם ה**מדינה** שממנה הגיע מספר העולים הגדול ביותר. (4 נקודות)
- ב. המדיניות של קליטת העולים בשנות ה-50 הייתה "פיזור אוכלוסייה", ואילו מדיניות הקליטה משנות ה-90 מתבססת על "קליטה ישירה" של העולים.
- (1) הסבר מה הייתה מדיניות "פיזור האוכלוסייה", ומהי מדיניות "קליטה ישירה" של העולים. (6 נקודות)
- (2) תאר השפעה אחת של מדיניות "פיזור האוכלוסייה" בשנות ה-50 על המערכת היישובית בישראל. (4 נקודות)

5. תחבורה אווירית – מדרש תמונה

עייך בתמונה שבנספח ג, וענה על הסעיפים א-ב.

א. בתמונה נראה שדה התעופה באילת. תאר שתי השפעות מיקום שליליות של שדה התעופה

על העיר אילת. (7 נקודות)

ב. בקרבת פארק תמנע נבנה נמל תעופה חדש על שם אילן ואסף רמון.

נמל התעופה החדש ישמש לטיסות פנים (במקום נמל התעופה באילת), ולטיסות

בין-לאומיות (נוסף על נמל התעופה בן-גוריון).

הסבר את התועלת למדינה בהקמה של נמל תעופה בין-לאומי באזור תמנע, והסבר

חיסרון אחד בהקמת נמל תעופה בין-לאומי באזור זה. (7 נקודות)

שים לב!

שאלה 6 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר: "רב-שיח בנושא הקונפליקט סביב אנרגיית הרוח בישראל".

(הראלי, ג' ואחרים [2015]). רב-שיח בנושא הקונפליקט סביב אנרגיית הרוח בישראל.

אקולוגיה וסביבה, 6, עמ' 128-137)

6. מאמר – "רב-שיח בנושא הקונפליקט סביב אנרגיית הרוח בישראל"

קרא את הקטע שלפניך המובא מן המאמר, וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

ההתמודדות העולמית עם משבר האקלים והצורך להפחית את פליטות גזי החממה, שמקורן בעיקר

בייצור חשמל ובפליטות מתחבורה ומתעשייה, הביאו מדינות רבות (בעיקר באירופה) להגדלה דרמטית

של חלקה של האנרגייה המתחדשת בתחומן. יש חשיבות רבה להצטרפותה של ישראל למאמץ העולמי

להפחתת פליטות גזי חממה: ישראל היא צד באמנת האו"ם למאבק במשבר האקלים, ולפיכך עליה

לעמוד במחויבויות הפוליטיות והמוסריות המוטלות עליה מתוקף האמנה.

א. (1) הצג והסבר על פי הקטע את המטרה של הגדלת חלקה של האנרגייה המתחדשת

במדינות רבות. (3 נקודות)

(2) על פי המאמר כולו הצג מטרה שאינה מוצגת בקטע, להפקת אנרגייה באמצעות הרוח

בישראל, והסבר אותה. (3 נקודות)

ב. על פי המאמר, הצג שלוש בעיות מתחום איכות הסביבה שיכולות להיווצר בישראל

בעקבות הפקת אנרגייה באמצעות רוח. (8 נקודות)

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון

(28 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שתיים מן השאלות 7-10 (לכל שאלה – 14 נקודות).

7. אוכלוסייה

א. לפניך רשימה של אזורים במזרח התיכון.

– מזרח כוויית (מישור החוף של המפרץ הפרסי)

– דרום מערב תימן (רמת תימן)

– מערב מצרים (המדבר המערבי)

– מזרח ירדן

– עמק הפרת והחידקל

(1) מיינ את האזורים שברשימה לשתי קבוצות: קבוצה אחת של אזורים שיש בהם **צפיפות**

אוכלוסייה גבוהה, וקבוצה אחת של אזורים שיש בהם **צפיפות אוכלוסייה נמוכה**.

(5 נקודות)

(2) מכל אחת מן הקבוצות בחר אחד, והסבר סיבה אחת לצפיפות האוכלוסייה

שיש בו (סך הכול – שתי סיבות). (4 נקודות)

ב. הצע שתי דרכים שבאמצעותן מדינה במזרח התיכון יכולה לפתח אזור שצפיפות האוכלוסייה

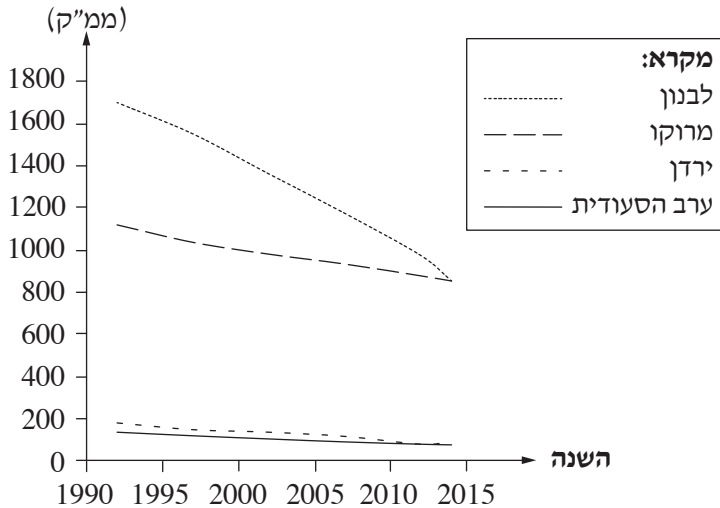
בו נמוכה ולמשוך אליו תושבים. (5 נקודות)

8. מים

בגרף שלפניך מוצגים נתונים על כמויות המים הטבעיים (מי תהום, נחלים ונהרות) בארבע מדינות במזרח התיכון ובצפון אפריקה בשנים 1992-2014. עיין בגרף, וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

מים טבעיים במדינות אחדות במזרח התיכון ובצפון אפריקה

כמות המים הטבעיים

(מתוך האתר של הבנק העולמי)

- א. מיין את המדינות המוצגות בגרף לשתיהן קבוצות לפי כמות המים הטבעיים שיש בהן. הסבר את הגורם להבדל בכמות המים הטבעיים בין שתי הקבוצות. (7 נקודות)
- ב. בגרף נראית מגמת שינוי בכמות המים הטבעיים בשנים המוצגות בו. ציין מהי המגמה, והסבר שני גורמים למגמה זו. (7 נקודות)

9. גלובליזציה

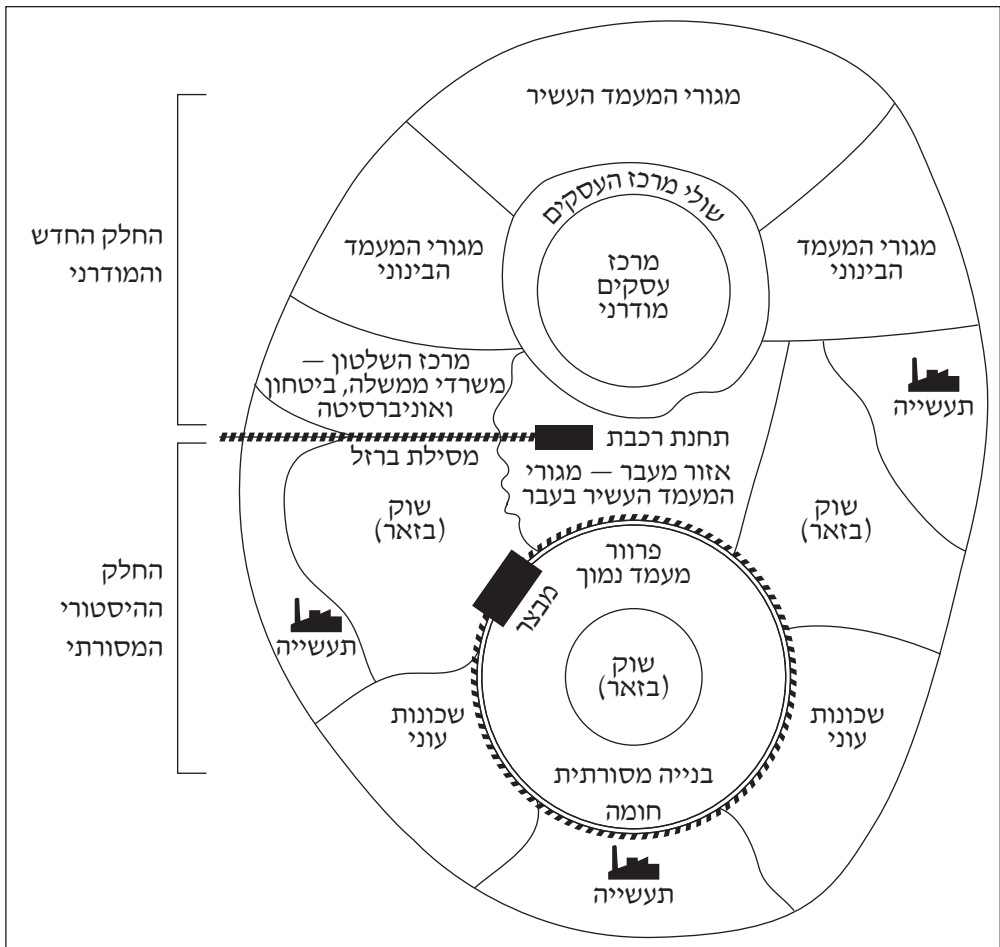
- א. הצג שני יתרונות וחסרון אחד למדינות המזרח התיכון בהשתלבותן בכלכלה הגלובלית. (8 נקודות)
- ב. למיקום של טורקיה יש השפעה על השתלבותה בכלכלה הגלובלית.
- (1) הסבר מה מיוחד במיקומה של טורקיה. (2 נקודות)
- (2) הסבר שתי השפעות של מיקום זה על השתלבותה של טורקיה בכלכלה הגלובלית. (4 נקודות)

10. ערים

א. בתרשים שלפניך מוצג מבנה סכמטי של עיר במזרח התיכון.

- (1) בחר שני שימושי קרקע הנראים בתרשים, ולכל אחד מהם ציין גורם אחד מאלה:
 כלכלי, חברתי, ביטחוני או סביבתי, שהשפיע על מיקומו. (2 נקודות)
- (2) הסבר את ההשפעה של הגורם שצינת על מיקומו של כל אחד משימושי הקרקע שבחרת. (4 נקודות)

תרשים: מבנה סכמטי של עיר במזרח התיכון

- ב. באחדות מן הערים במזרח התיכון התפתח דגם עירוני המכונה "עיר-כפר".
 הסבר מהו דגם עירוני זה, והצג שני גורמים להתפתחותו. (8 נקודות)

פרק שלישי — ניתוח תופעות יסוד במרחב

(36 נקודות)

בפרק זה תיבדק יכולתך להתמודד עם שאלות העוסקות בחבל ארץ שלא למדת עליו. השאלות מתבססות על מיומנויות בגאוגרפיה ועל מיומנויות חשיבה. המידע הגאוגרפי נתון במפות החבליות והפיזיות שבאטלס, ובמפות העולמיות והנושאות. חבל הארץ שהפרק עוסק בו הוא **צ'ילה** (צ'ילי) ו**בוליביה**. עליך לענות על שלוש שאלות: על שאלה 11 (חובה), ועל שתיים מן השאלות 12-14 (לכל שאלה — 12 נקודות).

שאלת חובה — ענה על שלושה מן הסעיפים בשאלה זו (לכל סעיף — 4 נקודות).

11. צ'ילה ובוליביה — מאפיינים פיזיים ומאפיינים אנושיים

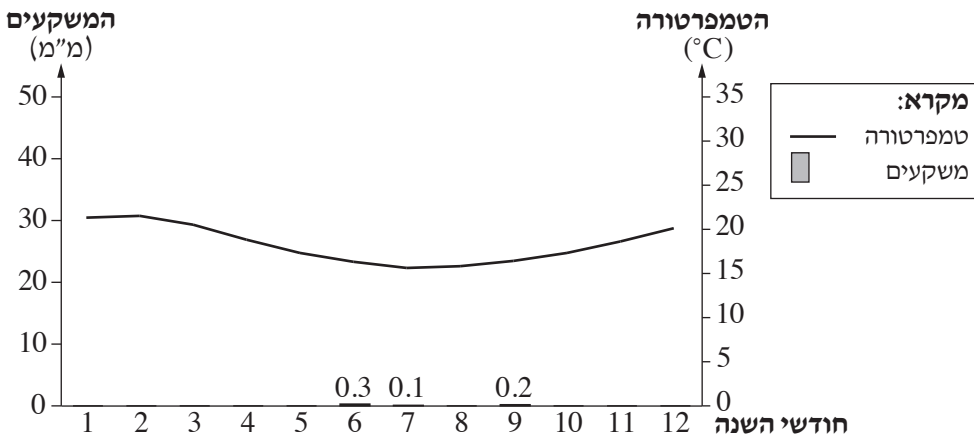
- א. ציין את מיקומן של צ'ילה ובוליביה באמריקה הדרומית.
 - ב. במדינות החבל עובר קו פרשת מים.
 - ג. בצ'ילה יש שכיחות גבוהה של רעידות אדמה. הסבר מדוע.
 - ד. קו הרוחב 40° דרום עובר בצ'ילה.
- תאר את ההבדל בתפרוסת האוכלוסייה בצ'ילה בין האזור שמצפון לקו זה לבין האזור שמזרח לו.
- שמדרום לקו זה.
- הסבר גורם אחד להבדל זה.

ענה על שתיים מן השאלות 12-14 (לכל שאלה – 12 נקודות).

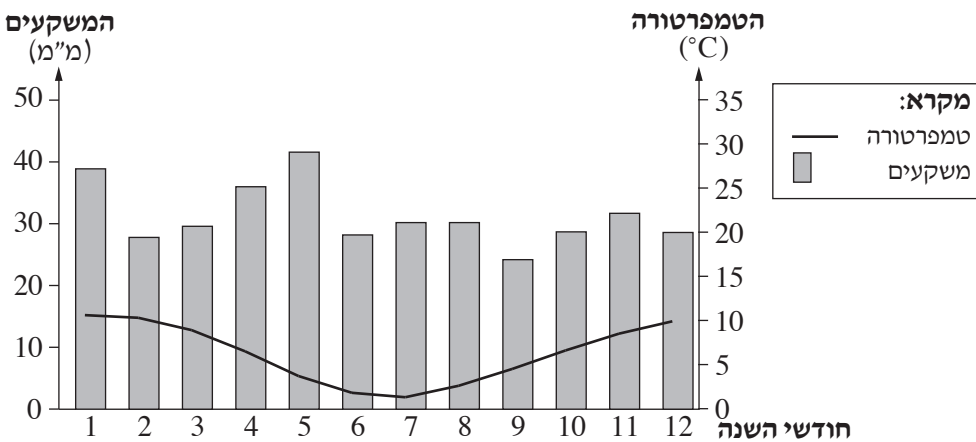
12. אקלים

בקלימוגרפים שלפניך מוצגים נתונים של שתי ערים בצ'ילה: איקיקה ופונטה ארנס.
 עיין בקלימוגרפים וענה על הסעיפים א-ב שבעמוד הבא.

איקיקה

פונטה ארנס

- א. (1)** ציין את ההבדל בין ממוצע הטמפרטורות של איקיקה לבין ממוצע הטמפרטורות של פונטה ארנס (אין צורך לחשב), והסבר את הגורם להבדל זה. (3 נקודות)
- (2)** בערים איקיקה ופונטה ארנס **משרע** טמפרטורות קטן. הסבר מדוע. (4 נקודות)
- ב. (1)** תאר הבדל אחד בין מאפייני המשקעים של איקיקה לבין מאפייני המשקעים של פונטה ארנס. (2 נקודות)
- (2)** הסבר את הגורם לכמות המשקעים באיקיקה. (3 נקודות)

13. אנרגייה

בשנים האחרונות צ'ילה משקיעה משאבים רבים בפיתוח של מקורות אנרגייה מתחדשים. לפניך רשימה של סוגי מקורות אנרגייה מתחדשים בצ'ילה.

— מים

— גאותרמי

— שמש

בנספח ד מוצגת מפה סכמטית של מדינות החבל, ובה מסומנות הספרות 1-3 המציינות אזורים בצ'ילה.

עיין במפה הסכמטית, וענה על הסעיפים א-ב.

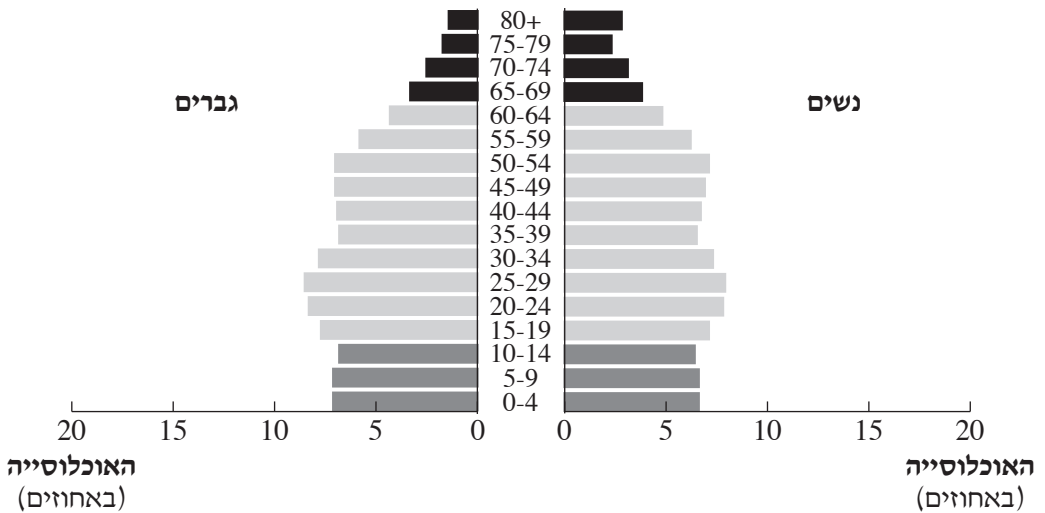
- א.** רשום במחברתך את הספרות 1-3, וליד כל ספרה כתוב את סוג מקור האנרגייה מתוך הרשימה, המתאים להפקה באזור זה. נמק את קביעותיך. (8 נקודות)
- ב.** הסבר את הקשר בין הפיתוח של מקורות אנרגייה מתחדשים בצ'ילה לבין העיקרון של פיתוח בר־קיימה. (4 נקודות)

14. אוכלוסייה ורמת פיתוח

בפירמידות הגילים שלפניך מוצגים נתונים על מבנה הגילים של אוכלוסיית צ'ילה ואוכלוסיית בוליביה בשנת 2015. עיין בפירמידות וענה על הסעיפים א-ב שבעמוד הבא.

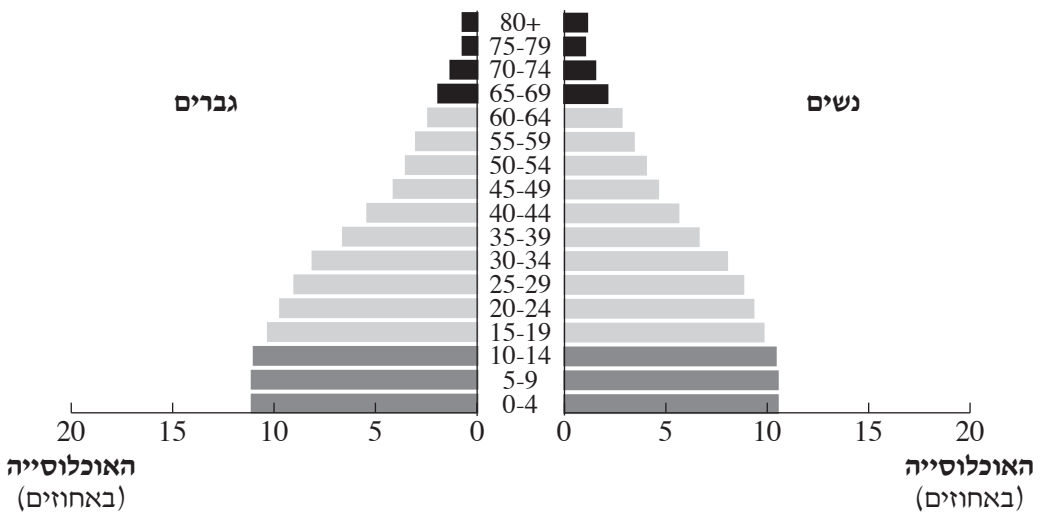
צ'ילה

הגיל

בוליביה

הגיל

- א. תאר את מבנה הגילים בצ'ילה ובבוליביה. בתשובתך השתמש במושגים **אוכלוסייה תלויה** ו**אוכלוסייה יצרנית**. (6 נקודות)
- ב. בטבלה שלפניך מוצגים מדדי פיתוח של צ'ילה ובוליביה בשנת 2015. עיין בטבלה ובפירמידות הגילים וקבע מהי רמת הפיתוח של כל אחת מן המדינות. בסס את קביעתך על שני נתונים לכל מדינה – אחד מן הטבלה ואחד מפירמידת הגילים (סך הכול – ארבעה נתונים). (6 נקודות)

מדדי פיתוח (2015)

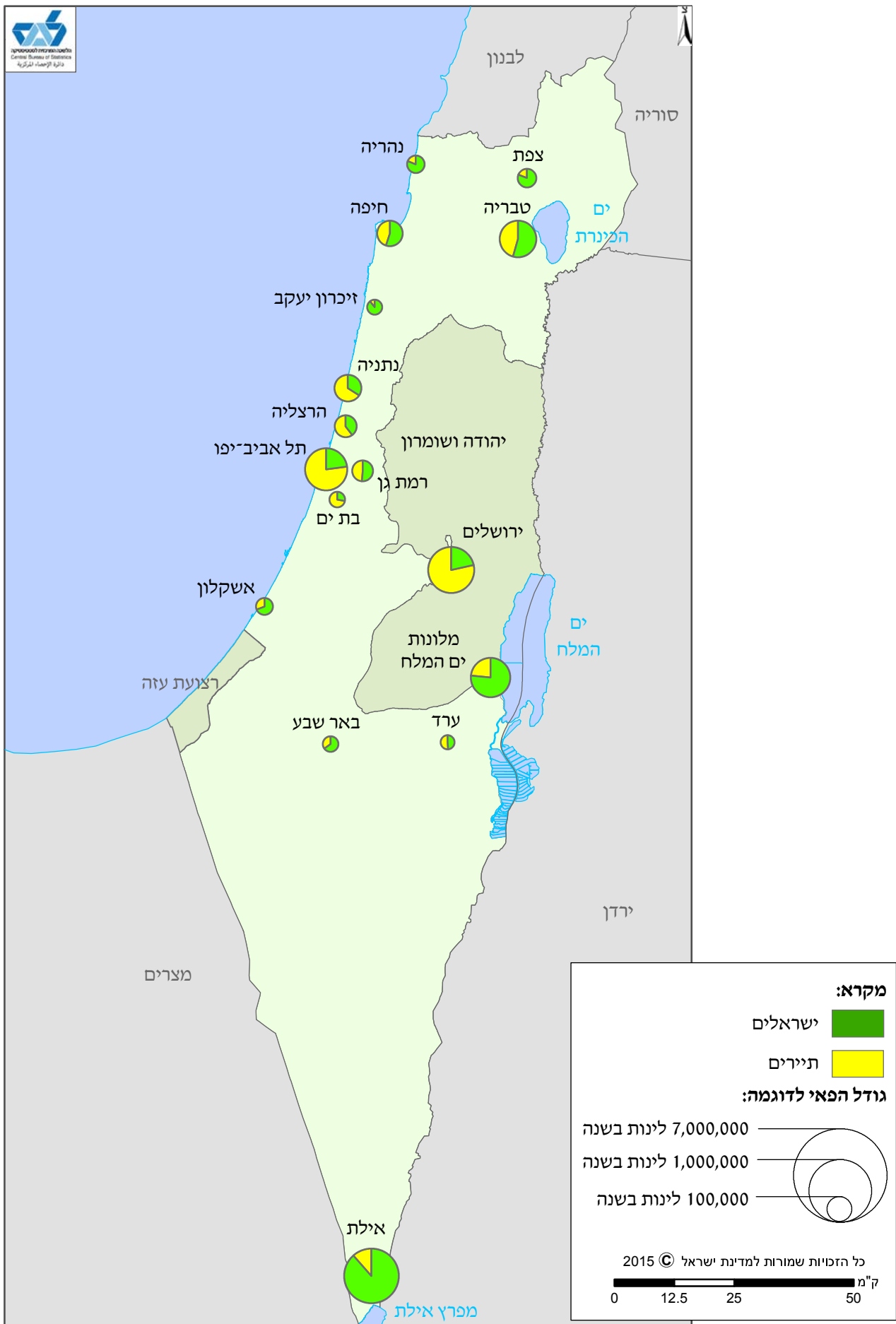
המדד	צ'ילה	בוליביה
תמ"ג לנפש (בדולרים)	13,384	3,095
תמותת תינוקות (לאלף לידות)	7	31
משתמשים באינטרנט (למאה אנשים)	64	45

(מתוך האתר של הבנק העולמי)

בהצלחה!

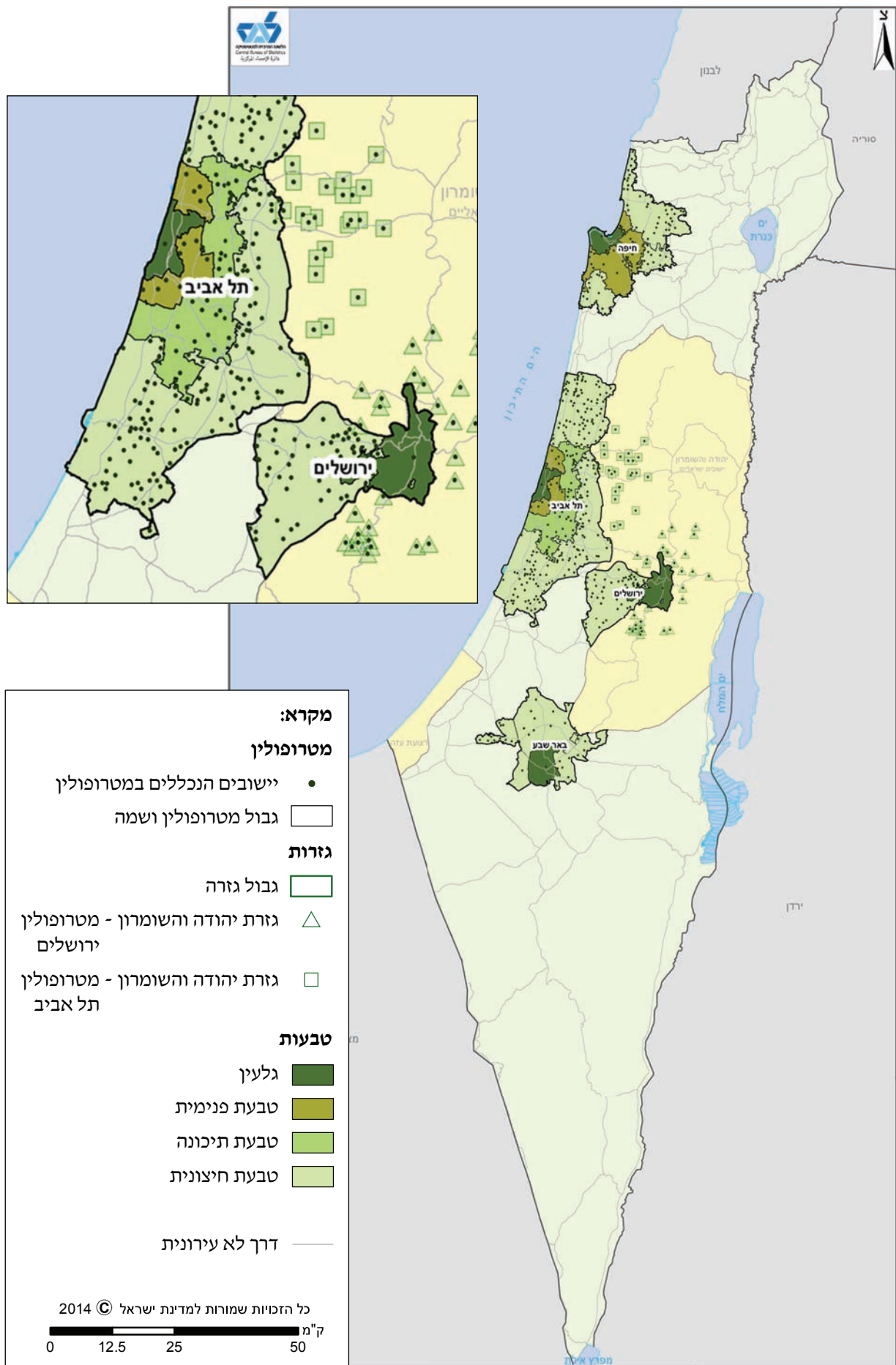
זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח א: לינות במלונות תיירות ביישובים נבחרים (2014)

(מעובד על פי האתר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה)

נספח ב: המטרופולינים בישראל (2008)

(מתוך האתר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה)

נספח ג: מדרש תמונה

נספח ד: מפה סכמטית של חבל הארץ

